

DERVIŠ JASIKA

NEKROPOLA STEĆAKA MEDVJEDICE

APSTRAKT: Autor¹ u radu prezentira podatke o stanju stećaka na lokalitetu Medvjedice, u istoimenom selu općine Hadžići. Po broju od 152 stećaka nekropola spada u najveće na Kantonu Sarajevo. U ranijim pisanim izvorima navode se različiti podatci o broju stećaka, što je svakako bio jedan od glavnih motiva za svojevrsnu „provjeru” stanja. Kanačni rezultati popisa su valorizovani i dopunjeni u kampanji popisa stećaka Općine Hadžići 2015. godine, u organizaciji Općine Hadžići i Društva za proćavanje srednjovjekovne bosanske historije Stanak. Nekropola još u decembru 2013. godine, putem onlajn-peticije, kandidirana za nacionalni spomenik Bosne i Hercegovine. Nažalost, nacionalna komisija se još uvijek, ni nakon 9 godina nije izjasnila u odnosu na ovaj prijedlog. Izvještaj može biti iskorišten za novi popis stećaka na nivou Bosne i Hercegovine.

KLJUČNE RIJEČI: Medvjedice, Tarčin, Hadžići, stećak, popis stećaka, nekropola stećaka

ABSTRACT: In his paper, the author presents data on the condition of the stećaks in the Medvjedice site, in the village of the same name, within the municipality of Hadžići. With 152 stećaks, the necropolis is one of the largest in Sarajevo Canton. Earlier written sources provide different data on the number of *stećaks*, which was certainly one of the main motives to, in a way, examine the situation. The final results of the mapping were valorised in the 2015, after supplemented by municipality of Hadžići mapping campaign. The mapping campaign was organized as joint action of the Municipality of Hadžići, and the *Stanak* -Society for the Study of Medieval Bosnian History. In December 2013, through an online petition, the Necropolis was already nominated as the national monument of Bosnia and Herzegovina.

1 Derviš Jasika (1959), arhitektonski tehničar, autor je amaterskog istraživanja *Stećci Hadžića*. Dio rezultata iz istraživanja objavljen je na web portalima; www.hadzici.net, www.epoha.ba i www.stanak.org, što je rezultiralo njegovim ućećem na Međunarodnom naućnom skupu Šefik Bešlagić i stećci, u organizaciji društva za proućavanje srednjovjekovne *bosanske historije* – Stanak, pri Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu, u proljeće 2014. godine. Kasnije, bio je saradnik na zvanićnom popisu stećaka na području općine Hadžići u organizaciji Općine Hadžići i Društva Stanak, tokom ljeta 2015. godine. Nadležnom Kantonalnom zavodom za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslićeda Sarajevo, prijavio sedam novootkrivenih ili “zaboravljenih” lokaliteta sa područja općine Hadžići. Komisiji za oćuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, putem zvanićne online aplikacije podnio šest peticija za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima. Autor je knjige *Stanje stećaka na području općine Hadžići 2005 – 2015*.

Unfortunately, the national commission still, even after 9 years, neither has expressed itself, nor responded to this proposal. The report could be used for new mapping of stećaks at the level of Bosnia and Herzegovina.

KEYWORDS: Medvjedice, Tarčin, Hadžići, stećak, mapping of stećaks, stećaks' necropolis

Kao i mnoge druge i ova se interesantna nekropola sa stećcima, u ranijim pisanim izvorima spominje samo kratko, a podaci su veoma šturi, različiti ali i netačni. U novije vrijeme, autor ovog teksta, 2006. godine započinje svoje istraživanje, redovno obilazi nekropolu, i bilježi podatke o istoj. Podaci su se mijenjali i dopunjavali, a 2012. godine nastala je prva shema sa ukupno 143 evidentirana stećka. Istraživanje je potvrđeno i dopunjeno 2015. godine, u kampanji popisa stećaka Općine Hadžići u organizaciji Općine Hadžići i Društva za proučavanje srednjovjekovne bosanske historije Stanak. Cijeli posao uradila je Komisija za popis stećaka Općine Hadžići u sastavu: Edin Bujak, Admir Džemidžić, Vahid Aladžuz i Derviš Jasika. Komisija je imala mogućnost da dodatno istraži stanje na terenu. Došlo se do vrijednih nalaza i ovakav (timski) rad pokazao se veoma učinkovitim i opravdanim. Konačni rezultat je bio 9 novootkrivenih stećaka. Stara postojeća shema je dopunjena i urađena nova, kojom se ovdje po prvi puta evidentira ukupan broj od 152 stećka.²

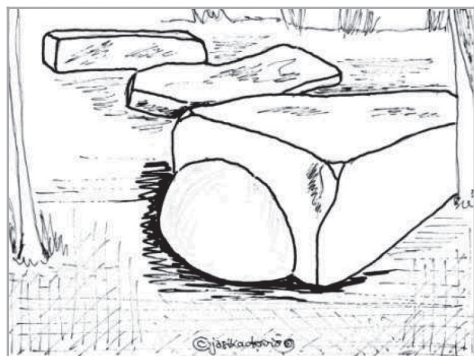

Slika 1. Medvjedice, zapadna grupa stećaka u starom voćnjaku porodice Ljevak, 2012. godine

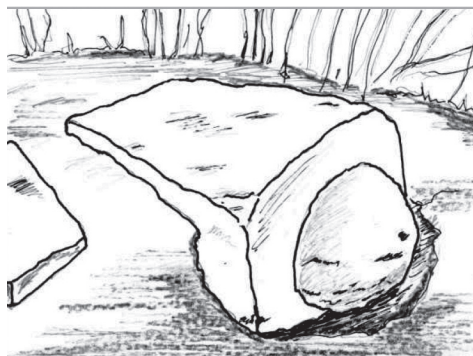
2 E. Bujak, V. Aladžuz, A. Džemidžić, D. Jasika, *Izvještaj o popisu stećaka općine Hadžići*, Broj: 02/05-49-2992-4/16, 2. 3. 2016. godine, katalog popisa stećaka-www.hadzici.net, Općina Hadžići, 2016. godine, 688-849.

Nekropola na Medvjedicama prvi puta se spominje 1890. godine, u *Dopisima* dubrovačkog povjesničara i etnologa Vida Vuletića Vukasovića. Arheološki leksikon BiH je 1988. godine evidentirao 85 stećaka, dok se kod Bešlagića 1971. godine, prema izvještaju učiteljice Ane Livanjušić iz Tarčina navodi podatak od 81 stećka. Lokalitet se spominje i pod nazivima Grčko groblje i Lije.

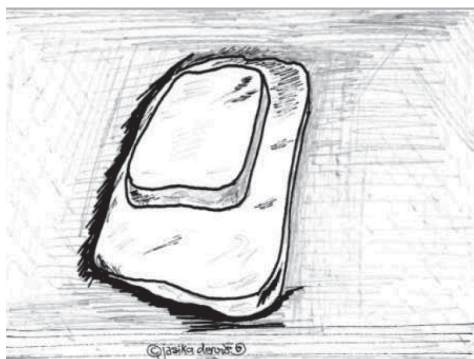
Stećci se nalaze na području Tarčina, 7,8 km zapadno od Hadžića u danas napuštenom selu Medvjedice, na imanju porodice Ljevak. Interesantna je činjenica da je ova nekropola do unazad desetak godina bila skoro nepoznata u narodu. U jednom razgovoru, Ilija Medić sa Medvjedica je kratko kazao: „Pa o ovim stećcima i nema baš neka priča. Zvalo se Mašeta i Grčko groblje. Legenda kaže da su u Bosni živjeli stari Grci i da su se uzimali između sebe. A onda je bio snijeg sedam godina i oni su otišli.”³ Stećci su osrednje klesani, djelomično utonuli, oronuli, raspukli, zarasli u šumu, šiblje i mahovinu. Pretežna orijentacija je S–J, sa blagim odstupanjima, a ima i nekoliko stećaka čija je orijentacija I–Z. Stećci nemaju ukrasa, a tri–četiri stećka su klesana malo drugačije (posebno). To su stećci: 74, 75, 78 i 65. Stećke 78 i 65 otkrio sam 2007. godine, a stećke 74 i 75 u septembru 2012. godine, i objavio u izvještajima o ovoj nekropoli.⁴

Crtež 1. Stećci br. 74, 75 i 76, 2012. godine

Crtež 2. Stećak br. 74, 2015. godine

Crtež 3. Stećak br. 78, 2008. godine

Crtež 4. Stećak br. 65, 2012. godine

³ Razgovor sa Ilijom Ljevak, 2012.

⁴ Derviš Jasika, *Medvjedice kriju tajnu*, autorski tekst objavljen na portalima www.hadzici.net i kasnije na www.epoha.ba, 31. 1. 2013. godine. Napomena: Stećci se u ovom radu nabrajaju pod novim brojevima koji su im dodijeljeni u okviru popisa stećaka Općine Hadžići 2015. godine (vidi shemu nekropole).

Na staroj shemi iz 2012. godine bila su ucrtana i četiri ulomka stećaka, a skupa sa njima evidentirane primjerke kao amorfne trebalo je dodatno provjeriti, a određeni broj stećaka i dodatno opisati. U okvirima popisa stećaka Općine Hadžići 2015. godine, od predloženih potencijalnih stećaka, nakon provjere, tri su uvršteni i evidentirani kao stećci, a izvršena je i provjera stećaka po oblicima;

- raniji ulomak stećka (a): amorfna gomila raspadnutog kamena dim. 130/60/20),
- formacija nije evidentirana kao stećak, pa se zbog toga i ne nalazi na „novoj,, shemi I.
- stećak 49, (ranije ulomak stećka (b): 60-80/30-65/--, vidjela se obrađena ivica stećka), konačno evidentiran kao stećak.
- stećak 118, (ranije ulomak stećka (c): 50/30, vidjela se obrađena ivica stećka), konačno evidentiran kao stećak.
- stećak 84, (ranije ulomci stećka (d): 120/40/40; 110/70; 105/65, tri veća kamena koji su izgledali kao dijelovi stećka), konačno evidentiran kao jedan razlomljeni stećak.⁵

Ukupno: **152 stećaka** (134 sanduka, 14 ploča i 4 amorfni).

Slika 2. Medvjedice, sjeverna grupa stećaka ispod velikog hrasta, 2012. godine

5 Autor je nekropolu u decembru 2013. godine, putem onlajn-peticije, kandidirao za nacionalni spomenik Bosne i Hercegovine. Nažalost, nacionalna komisija se još uvijek, ni nakon 10 godina nije izjasnila u odnosu na ovaj prijedlog.

Slika 3. Medvjedice, veliki stećci u središnjem dijelu nekropole
Fotografija: Mirza Bašić, 2012. godine

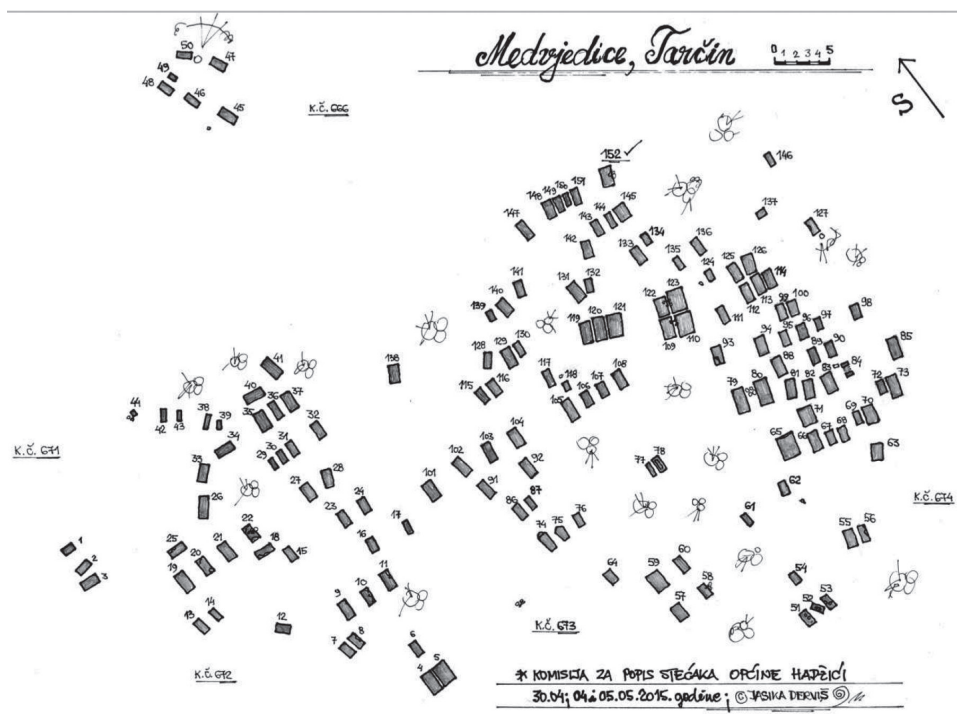
Slika 4. Medvjedice, posebno klesani stećak br. 74, 2012. godine

Slika 5. Medvjedice, posebno klesani stećak br. 78, 2011. godine

Slika 6. Medvjedice, dio istočne grupe stećaka, 2011. godine

Shema 1. Medvjedice, Tarčin, shema nekropole sa 152 stećka, 2015. godine

MEDVJEDICE U RANIJIM PISANIM IZVORIMA

– **15.147 GRČKO GROBLJE**, Medvjedice, Hadžići. Srednjovjekovna nekropola. Sačuvano oko 85 stećaka u obliku sanduka i sarkofaga, orijentiranih Z–I i S–J . Kasni srednji vijek. LIT.: Š. Bešlić 1971, 17. S. Mutapčić⁶

– *Medvjedice*. Selo koje je od Hadžića udaljeno oko 8 km zračne linije na zapadnu stranu. 4 – Na lokalitetu Lije (zemljište Stjepana Ljevaka) nalazi se nekropola sa 81 stećkom (25 ploča i 56 anduka). Spomenici su dobro obrađeni, a danas su djelomično okrnjeni i utonuli. Orijentacija nije zabilježena. Nemaju ukrasa. (Podaci Ane Livanjušić, učiteljice iz Tarčina.).⁷

– **Medvjedice**. To je planinski predio na krajnjem jugu Lepenice, a u stvari predstavlja zapadni obronak planine Ormanja. Nekoliko razbacanih stočarskih stanova u zadnje vrijeme pretvoreno je u stalna prebivališta, pa se tako formiralo malo seoce. Istočno od kuće porodice Ljevak smještena je velika nekropola stećaka raspoređena u dvije grupe. Prema letimičnom prebrojavanju, u nekropoli ima najmanje 150 stećaka.⁸ Po obliku su gotovo sami sanduci izrađeni od konglomerata. Ornamentata nisam mogao zapaziti. U zapadnoj grupi, koja broji oko 30 spome-

6 Grupa autora, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, Tom 3, Regija 15, Zemaljski Muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1988., 46.

7 Šefik Bešlić, *Stećci kataloško-topografski pregled*, Sarajevo: Veselin Masleša, 1971, 171.

8 Ovdje jedan od autora navodi približno tačan podatak (150) o broju stećaka na ovoj nekropoli.

nika, stećci su nešto veći i pažljivije obrađeni. U velikoj istočnoj grupi padaju u oči gusto zbijeni pravilni redovi stećaka. U evidenciji Zavoda za zaštitu spomenika ovdje je bilo zabilježeno svega 30 stećaka.⁹

– Inače veće aglomeracije stećaka na hadžićkom području locirane su na slijedećim mjestima (uzimamo nekropole od 25 i više stećaka, kako ih je registrirao Zavod za zaštitu spomenika kulture BiH. u Sarajevu, odnosno Vuletić, te Radimski: - Medvjedice, 127 ploča.¹⁰

– Na Medjedicama je kod Toplice do trideset mašeta, al su urasli u zemlju, pa se ne vidi ima li na njima kojekakvih znakova.¹¹

– 63. Na Medjedicama, kod Tarčina daleko 1 s. hoda put sjevera, stećci.¹²

– 15. Nekropola stećaka Grčko groblje, lokalitet Lije, selo Medvjedice; 9103097E–8.¹³

IZ NEOBJAVLJENOG ISTRAŽIVANJA: MEDVJEDICE KRIJU TAJNU...¹⁴

Na Medvjedicama se nalazi najveća nekropola stećaka na području općine Hadžići. Malo je poznato da je ovo po veličini jedna od najvećih nekropola u Kantonu Sarajevo. U literaturi postoje različiti podaci o broju stećaka na ovoj lokaciji (obavezno pogledati priloge iz literature na kraju ovog teksta).¹⁵ Kada sam prošlog ljeta Gospodnjeg ponovo obišao lokaciju, izgledalo je kao da je neko očistio stećke od vegetacije i mahovine. Radnici koji su radili na renoviranju kuće porodice Ljevak, tvrdili su da niko nije dolazio. Ispostavilo se da su tu bile utorene ovce, pa je brojanje, pregled i mjerenje stećaka bilo znatno olakšano... (Imao sam od ranije saznanje da se na ovoj lokaciji nalazi 127 stećaka. Ovo brojanje sam uradio 2007. godine zajedno sa slikarom Đurom Fišer. Slučajno se to naše brojanje poklopilo sa jednim od ipak netačnih podataka iz nama dostupne literature o ovoj lokaciji). A sada, prijatno sam se iznenadio kada sam nakon još jednog, ponovljenog pregleda i brojanja ustanovio konačan broj od ukupno 140 stećaka.¹⁶

Dakle, može se zaključiti da nijedan od dolje nabrojanih podataka nije u potpunosti tačan (vidi priloge iz literature), što dovoljno govori samo za sebe. U prilog ovoj tvrdnji izradio sam i skicu sa ukupnim brojem stećaka na ovoj nekropoli, te njihov približan raspored i položaj. Stećci se nalaze raspoređeni u dvije velike grupe: zapadnu i istočnu. Zapadna grupa stećaka počinje tridesetak metara od kuće u starom polomljenom i sasušenom voćnjaku, dok se velika istočna grupa nalazi u šumici do voćnjaka. Dijeli ih poširoma šumska staza/put u vidu blage uvale dužine od tridesetak metara. Zapadnoj grupi pripada i pet stećaka koji se nalaze na livadi ispod velikog hrastovog drveta, koji su od ove grupe udaljeni nekih petnaestak metara.

9 Naučno društvo SR BiH, *Lepenica*, posebno izdanje Biblioteke grada Sarajeva, 1963, 182.

10 Hadžijahić, Muhamed, *Razvoj ekonomskih, političkih i kulturnih centara u općini Hadžići do 1878.*, Separat iz priloga za proučavanje istorije Sarajeva, Sarajevo, 1974, 80–81.

11 Vidi: Vuletić Vukasović, *Dopisi*, Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu, Vol.12, No1, 1890, 103–104.

12 Vidi: Vuletić Vukasović, *Dopisi*, Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu, Vol.13, No1, 1891, 57.

13 Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo, *Lista evidentiranih, prethodno zaštićenih i zaštićenih nepokretnih spomenika kulture i prirodne baštine Kantona Sarajevo*, (revizija od 2013.).

14 Derviš Jasika, *Medvjedice kriju tajnu*, www.hadzici.net, 31. 1. 2013.

15 Uz ovaj tekst su dati i priloz iz literature o nekropoli stećaka na Medvjedicama, ali se isti ovdje ne navode kako bi se izbjeglo nepotrebno ponavljanje.

16 Ovdje se navodi podatak iz ranijeg istraživanja - prije popisa stećaka Općine Hadžići 2015. godine.

ZAKLJUČAK

U zapadnoj grupi se nalazi 46 stećaka (41 u starom voćnjaku + 5 ispod hrasta), dok se u istočnoj grupi nalaze 94 stećka. Stoje u različitoj orijentaciji kojom ipak preovladava orijentacija sjever–jug. Najviše je stećaka u obliku sanduka, a ima i određeni broj ploča (po mojoj procjeni oko 20 komada). Stećci su dobro obrađeni, ali nemaju ukrasa. Danas su svi uglavnom utonuli, okrnjeni i oronuli. Nekoliko stećaka se praktično raspalo. Ipak se može zaključiti da je nekropola u prilično dobrom stanju i da nije pretrpjela devastaciju. Najviše je stećaka od konglomerata (materijal sa velikim sadržajem kvarca koji neodoljivo podsjeća na beton), dok ima stećaka klesanih od žute i sive sedre. Nekropolu krase tri stećka klesana ipak malo drugačije. Izdvaja se jedan veliki stećak sa gornjom površinom fino isklesanom u vidu blagog luka (sfera). Zatim je tu zanimljiv stećak koji na jednom kraju ima zaista neobičnu kupolu (kugla), dok je treći stećak ukrašen kapom (kupola).¹⁷ Medvedica je jedna od najvećih nekropola stećaka u Kantonu Sarajevo.

17 Nazivi sfera, kugla i kupola su slobodni, „umjetnički” nazivi za ova tri malo drugačija stećka.

SUMMARY

The western group contains of 46 stećaks (41 in the old orchard, and additional 5 are under the oak), while in the eastern group there are 94 stećaks. The objects were erected in different spatial orientations, with the north-south orientation being the prevailing one. Most stećaks are in the form of chests, and there is also a certain number of plate tombstones (in my estimation, about 20 pieces). The stećaks are well finished, but have no decorations. Nowadays, they are mostly sunken, chipped and dilapidated. Several stećaks practically fell apart. However, it can be concluded that the necropolis is in a fairly good condition and that it has not suffered devastation. Most stećaks are made of conglomerate (a material with a high quartz content that irresistibly resembles the concrete), while there are also stećaks carved from yellow and grey travertine or tufa. The necropolis' special feature can be seen in three stećaks that are carved slightly differently from the others. Out of those, one large stećak stands out with its upper surface finely shaped in the form of a slight arch (sphere). Then there is an interesting stećak that has a really unusual dome (orb) on one end, while the third stećak is decorated with a cap (dome). Medvedica is one of the largest stećak necropolises in Sarajevo Canton.

LITERATURA

1. Bešlagić, Šefik, *Stećci kataloško-topografski pregled*, Sarajevo: Veselin Masleša, 1971, 171.
2. Bujak, Edin; Vahid, Aladžuz; Admir, Džemidžić; Derviš, Jasika, *Izveštaj o popisu stećaka općine Hadžići*, Broj: 02/05-49-2992-4/16, 2. 3. 2016. godine, katalog popisa stećaka-www.hadzici.net, Općina Hadžići, 2016, 688-849.
3. Grupa autora, *Arheološki leksikon Bosne i Hercegovine*, Tom 3, Regija 15, Zemaljski Muzej Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1988, 46.
4. Hadžijahić, Muhamed, *Razvoj ekonomskih, političkih i kulturnih centara u općini Hadžići do 1878.*, Separat iz priloga za proučavanje istorije Sarajeva, Sarajevo, 1974, 80–81.
5. Jasika, Derviš, *Medvjedice kriju tajnu*, www.hadzici.net, 31. 1. 2013. godine.
6. Kantonalni zavod za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Sarajevo, *Lista evidentiranih, prethodno zaštićenih i zaštićenih nepokretnih spomenika kulture i prirodne baštine Kantona Sarajevo*, (revizija od 2013. g.)
7. Naučno društvo SR BiH, *Lepenica*, posebno izdanje Biblioteke grada Sarajeva, 1963, 182.
8. Vuletić, Vukasović Vid, *Dopisi*, Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu, Vol.12, No1, 1890, 103–104.
9. Vuletić, Vukasović Vid, *Dopisi*, Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu, Vol. 13, No1, 1891, 57.

